

ФОРМУВАННЯ У КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ГОТОВНОСТІ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Носкова М.В.

Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Досліджено проблему підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до використання в управлінській діяльності сучасних Інтернет технологій; представлено результати педагогічного експерименту проведеного на курсах підвищення кваліфікації в інституті післядипломної педагогічної освіти щодо формування готовності керівників шкіл до використання Інтернет технологій в професійній діяльності.

Ключові слова: Інтернет технології, післядипломна освіта, керівники загальноосвітніх навчальних закладів.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного інформаційного суспільства, формує перед світовою освітньою системою нові якісні вимоги щодо підготовки та перепідготовки спеціалістів і керівників у сфері освіти. Знання, як ключовий показник якості освіти та кваліфікації працівника, вже не є визначальним фактором професійної підготовки спеціаліста. Сучасний конкурентоспроможний успішний спеціаліст зобов'язаний демонструвати стійкі навички використання інформаційних технологій, критичного мислення, стратегічного планування і здатність гнучко реагувати на зміни потреб суспільства [8, с. 431-442]. Сучасний інформаційний світ потребує суспільства знань, формування такого суспільства можливе у модернізованих навчальних закладах із новою парадигмою навчання.

На даний момент у вітчизняній педагогіці відбуваються інноваційні зміни парадигми навчального процесу та системи керування ним, становлення систем дистанційної та відкритої освіти, інтеграції вітчизняної освітньої системи у європейську та світову. Базовою основою успішного впровадження таких змін у вітчизняній освіті та її інтеграції у світовий освітній процес є інформатизація ЗНЗ на всіх рівнях, автоматизація процесів організації навчання, забезпечення прозорості та доступності навчальних процесів, вибором навчальних курсів та програм. Процес модернізації вітчизняної школи значно активізується за умови відповідного рівня інформаційної компетентності її керівників, їх готовності використовувати сучасні Інтернет технології в управлінській діяльності та здатності керівників ЗНЗ здійснювати усвідомлену, продуману політику запровадження сучасних ІКТ у навчально-виховний процес шкіл, забезпечення інформатизації навчального закладу. Це можливо за умови відповідної підготовки керівників ЗНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема шкільного менеджменту в останні роки активно розробляється у вітчизняній науці. Зокрема, проблеми підготовки та підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ досліджували Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Карамушка, Л. Калініна, Н. Клокар, В. Лунячек, В. Маслов, О. Мармаза, В. Олійник, Л. Паращенко, Т. Сорочан тощо. Проблему інформаційної компетентності досліджували О. Овчарук, М. Головань, Л. Чернікова. Проблеми інформаційної культури керівників ЗНЗ, інформатизації ЗНЗ, підготовки керівних кадрів з використанням ІКТ присвятили наукові дослідження Л. Калініна, Л. Забродська, В. Лунячек. Побудова інформаційного середовища навчального закладу як наукова проблема розглядалась у працях Н. Морзе, О. Єльнікової, С. Литвинової, Г. Проценко тощо.

Суспільний розвиток, прагнення України увійти до складу Європейського Союзу та стати частиною єдиної освітньої системи Європи та світу, спонукають вітчизняних науковців до активної роботи щодо дослідження проблем інноваційних форм та методів навчання дорослих загалом та керівників ЗНЗ зокрема у системі післядипломної педагогічної освіти із використанням новітніх інформаційних технологій та Інтернет-сервісів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як ми вже зазначали, впровадження ІКТ та Інтернет технологій у освітній процес є не лише ознакою, а обов'язковою вимогою часу. Це інноваційний процес, що є фундаментальною умовою майбутньої успішності навчального закладу. «Інноваційна діяльність ЗНЗ – цілеспрямована діяльність педагогічного колективу для досягнення ним найбільш високих результатів освітнього процесу шляхом застосування педагогічних інновацій; інноваційна освітня діяльність є процесом внесення якісно нових елементів в освіту, що характеризується вищим ступенем творчості учасників освітнього процесу, є однією з форм інвестиційної діяльності» [3, с. 81]

Проте розвиток інноваційних процесів гальмується неготовністю багатьох керівників ЗНЗ і педагогів до прийняття та застосування інновацій. Ця проблема стала особливо актуальною останнім часом. «Педагогічні інновації стають типовим явищем освітньої практики; готовність до їх застосування – вимогою до всіх педагогів. Готовність педагогічних колективів до інноваційної діяльності є цілісним новоутворенням, що мобілізує особистість на створення інновацій, їх засвоєння та використання, поєднує соціально-педагогічну готовність педагогічних колективів та їх професійну підготовленість» [4, с. 83].

На жаль, у більшості випадків, адміністрація ЗНЗ, через ряд об'єктивних та суб'єктивних причин не може продемонструвати належний рівень навичок та ІКТ-компетенцій, а значить, не має можливості очолити та реалізувати інноваційний процес впровадження ІКТ та Інтернет технологій у професійну діяльність суб'єктів ЗНЗ та власну управлінську діяльність. Так, керівник ЗНЗ, який повинен бути лідером та рушійною силою інноваційного процесу в школі, стає її гальмівною силою. Одною з причин цього, на нашу думку, є відсутність чіткого програмно-методичного забезпечення підготовки та перепідготовки керівників ЗНЗ у галузі ІКТ та Інтернет технологій у системі післядипломної освіти, яка б ґрунтувалася на ідеї навчання впродовж життя, сучасній системі дистанційного навчання, що поєднується із системою самоосвіти керівника ЗНЗ та системи важелів мотивації такої самоосвіти в умовах формування цифрового суспільства в країні.

Мета статті. Головною метою цієї статті є обґрунтування та представлення результатів педагогічного експерименту щодо підготовки керівників ЗНЗ до використання Інтернет технологій у професійній діяльності в рамках курсів підвищення кваліфікації у системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології покликані полегшити процес інформатизації, створити сприятливе середовище для реалізації найамбітніших ідей та цілей, тим не менш, на даному етапі впровадження ІКТ та електронних елементів навчання в системі загальної середньої освіти України не відбувається особливих позитивних зрушень та в більшості випадків пробуксовує на місцевому рівні. Серед причин такого становища називають і недостатній рівень інформатизації ЗНЗ та неготовність педколективів цих закладів до використання комп'ютерів та ІКТ у навчальному процесі. Для розв'язання даної проблеми необхідно у короткі строки вчинити ряд заходів з організації у системі післядипломної педагогічної освіти ефективної системи навчання підготовки, організації та впровадженню процесу інформатизації навчального закладу та навчати, у першу чергу, саме керівників шкіл, ліцеїв та гімназій. Важливо, щоб це були курси з інформатизації, а не з комп'ютерної грамотності або з основ оволодіння черговими програмними продуктами. Директорам та їх заступникам необхідно оволодіти методиками та інструментами залучення педагогічного колективу у цифрове середовище, як навчальне середовище, середовище методичного розвитку та професійного спілкування.

Зазначимо, що ІКТ-грамотність та ІКТ-компетентність керівника ЗНЗ прямо пов'язана із його готовністю до впровадження відповідних змін у власну професійну діяльність та функціонування ЗНЗ, яким він керує, хоча формування ІКТ-компетентності не обов'язково супроводжується формуванням такої готовності. Тим не менш саме стан готовності керівництва ЗНЗ до реалізації у професійній діяльності набутих знань та навичок у галузі ІКТ може і повинен стати визначальним щодо подальшого процесу інформатизації ЗНЗ, а разом із цим впровадження сучасних Інтернет технологій в управління ЗНЗ. Важливість критерію «готовності» керівників ЗНЗ до впровадження ІКТ та Інтернет технологій в управління ЗНЗ (далі Ін-готовність керівників ЗНЗ) потребує конкретизації сутності поняття «готовність» для трактування у нашому дослідженні. Погоджуємось із структурою поняття «ІТ-готовність» вчителя, яку сформульовано А. Гуржієм, Л. Карташовою, та В. Лапінським [2, с. 88-89]

Вважаємо, що ключовими компонентами Ін-готовності керівників ЗНЗ є: мотиваційний (психологічний компонент, що передбачає усвідомлену потребу в освоєнні та впровадженні передового управлінського і педагогічного досвіду); змістовно-процесуальний (теоретичний компонент,

що передбачає психолого-педагогічні знання щодо визначення місця ІТ у системі управління ЗНЗ, інформатизації ЗНЗ в цілому, уміння визначити й обґрунтувати доцільність застосування ІКТ та Інтернет технологій на різних етапах управління ЗНЗ); конструктивний (практичний компонент, що передбачає уміння застосовувати ІКТ та Інтернет-ресурси в управлінні, навчанні та самонавчанні, творчо реалізовувати досягнення науки і техніки у практиці керування, здійснювати публічну діяльність як керівник ЗНЗ)

На нашу думку, саме ефективне поєднання трьох компонентів визначає успішність та готовність сучасного керівника ЗНЗ до професійної діяльності. А усвідомлена потреба в освоєнні й впровадженні сучасних ІТ, ефективність їх впровадження у всіх складових існування ЗНЗ (психологічного компонента) і є рушійною силою інформатизації процесу управління ЗНЗ. Маємо припущення, що процес формування відсутніх компетенцій, у випадку недостатньої сформованості ІКТ-грамотності та відсутності певних знань, умінь і навичок, що формують ІКТ-компетентність у керівника ЗНЗ, який має високий показник готовності до впровадження відповідних змін, відбувається швидше і легше, ніж у керівників, які мають низький рівень готовності. Також варто зазначити, що Ін-готовність керівника ЗНЗ до використання Інтернет технологій у професійній діяльності напряму залежить від сформованої готовності до використання ІКТ в роботі, їх рівня ІКТ-грамотності та ІКТ-компетентності. Отже, можемо припустити, що Ін-готовність керівника ЗНЗ є похідною від сформованої у нього ІКТ-компетентності та готовності до здійснення процесу інформатизації ЗНЗ.

У 2012-2014 роках на базі Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти відбувалося експериментальна апробація розробленої автором моделі підготовки керівників ЗНЗ до використання Інтернет технологій у професійній діяльності.

В експерименті взяли участь 390 керівників ЗНЗ, що складає 13,22% від загальної кількості керівників ЗНЗ області та 54,32% від кількості керівників, які завершили навчання на курсі, з них директорів ЗНЗ – 116 осіб, або 29,74% респондентів та заступники директорів ЗНЗ – 274 особи, або 70,26% респондентів.

Вхідне діагностування складалось з двох етапів: самооцінювання респондентами рівня сформованості ІКТ-грамотності та ІКТ-компетентності відбувалось за допомогою онлайн-оцінювальної анкети та оцінювання практичних навичок керівників ЗНЗ у роботі з комп'ютером та ресурсами Інтернет, що здійснювалось в процесі практичного заняття викладачем за критеріями сформованості Ін-готовності керівника ЗНЗ. Деякі проміжні результати були опубліковані автором у статтях [5-7]. Остаточні результати самооцінювання та експертної оцінки сформованості Ін-готовності у керівників ЗНЗ на

Таблиця 1

Показники вхідного самооцінювання та експертної оцінки рівнів сформованості Ін-готовності керівників ЗНЗ

Рівень сформованості	Шкала сформованості	Коефіцієнт сформованості Ін-готовності (самооцінювання)		Коефіцієнт сформованості Ін-готовності (експертна оцінка)	
		К-сть	%	К-сть	%
Незадовільний	0 < 0,2	0	0	1	0,26
Низький	≥ 0,2 > 0,4	12	3,08	34	8,72
Задовільний	≥ 0,4 > 0,6	148	37,95	237	60,79
Достатній	≥ 0,6 > 0,8	199	51,02	105	26,92
Високий	≥ 0,8 ≤ 1	31	7,95	14	3,59

Джерело: розроблено автором

констатувальному етапі експерименту представлено у таблиці 1.

Порівнюючи отримані результати самооцінювання та експертної оцінки рівня сформованості Ін-готовності керівників ЗНЗ на КЕЕ, можемо відзначити, що значна кількість респондентів не здатні адекватно оцінити власні знання, уміння та навички. Значні розбіжності спостерігаються у порівнянні отриманих результатів у кожному рівні сформованості Ін-готовності. Більшість керівників ЗНЗ вважають, що їх рівень Ін-готовності відповідає достатньому та високому рівню (сумарно 58,97%) у той час, як експертне оцінювання показало, що у 60,79% респондентів рівень сформованості Ін-готовності відповідає задовільному рівню і лише 30,51% мають достатній та високий рівень Ін-готовності. Також можемо зазначити, що за результатами самооцінювання, керівники ЗНЗ продемонстрували фактичну нездатність об'єктивно оцінити власний рівень ІКТ-готовності через відсутність певних знань та навичок роботи з комп'ютером, недостатній рівень володіння ІКТ та Інтернет технологіями, що також підтверджується переважною більшістю респондентів, які визнали необхідність підвищення власної кваліфікації у цьому напрямку.

На наступному етапі експерименту керівники ЗНЗ навчалися на очно-дистанційному курсі «Використання Google-сервісів в управлінській діяльності керівника ЗНЗ». Навчальні модулі курсу розроблені за єдиною структурою та доступні слухачу на навчальному сайті курсу. В основі розробки структури навчального модуля лежать принципи помірності, доцільності, послідовності та наступності викладення навчального матеріалу з урахуванням загальних та конкретних закономірностей навчання [1, с. 105-109]. Кожен модуль містить теоретичний блок 1 пов'язаний з професійною діяльністю керівника ЗНЗ, теоретичний блок 2, пов'язаний із опануванням принципами роботи, сутністю, можливостями Інтернет сервісу, що вивчається, 1-2 практичних завдань, що забезпечують форму-

вання навичок роботи із сервісом, що вивчається, самостійно та в групі, а також контроль-корекційний блок, що передбачає контроль та корекцію отриманих знань та навичок. Контрольний блок може містити завдання для самоконтролю, взаємоконтролю, що здійснюються слухачами у визначений термін, де викладач діє на рівні колеги по навчанню або контролю викладача, що здійснюється у визначений навчально-тематичним планом термін та аналізується під час онлайн-консультацій.

За результатами навчання відбулось підсумкове експертне оцінювання рівня сформованості Ін-готовності керівників ЗНЗ. Відсоткові показники розподілу респондентів за рівнями сформованості Ін-готовності в результаті експертного оцінювання, що представлено у таблиці 2, дозволяють зробити висновок щодо якісних змін у слухачів у процесі експериментального формування Ін-готовності керівників ЗНЗ до використання Інтернет технологій у професійній діяльності.

Якісні зміни у готовності керівників ЗНЗ до використання Інтернет технологій у професійній діяльності відбулися у процесі навчання на очно-дистанційному курсі «Використання Google-сервісів в управлінській діяльності керівника ЗНЗ». В процесі навчання було використано навчально-методичний та технологічний комплекс авторської програми курсу, що побудована за розробленою автором статті моделлю формування Ін-готовності керівника ЗНЗ.

Висновки і пропозиції. Форма очно-дистанційного навчання виявилась ефективною за результатами експерименту (експертна оцінка результатів навчання) та оцінкою респондентів. За результатами навчання переважна більшість керівників підвищила рівень сформованості Ін-готовності.

Розроблена модель формування Ін-готовності керівників до використання Інтернет технологій у професійній діяльності, яка пройшла експериментальну перевірку у системі ППО підтвердила свою дієздатність та доцільність.

Таблиця 2

Розподіл респондентів за рівнями сформованості Ін-готовності в результаті експертного оцінювання, %

Рівень сформованості	Коефіцієнт сформованості Ін-готовності (вхідне діагностування)		Коефіцієнт сформованості Ін-готовності (вихідне діагностування)		Приріст	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Незадовільний	1	0,26	0	0	-1	-0,26
Низький	34	8,72	2	0,51	-32	-8,21
Задовільний	236	60,51	70	17,95	-166	-42,56
Достатній	105	26,92	246	63,08	141	36,15
Високий	14	3,59	72	18,46	58	14,87

Джерело: розроблено автором

Список літератури:

1. Биков В. Ю., Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Рибалко О. В., Багачков Ю. М. Технологія створення дистанційного курсу: навчальний посібник / За ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. – К.: Міленіум, 2008. – 324 с.
2. Гуржій А. М. ІТ-готовність вчителів іноземних мов: методологія, теорія, технології: Навчальний посібник / А. М. Гуржій, Л. А. Карташова, В. В. Лапінський. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2013. – 230 с.
3. Коно Т. Стратегія і структура японських підприємств / Т. Коно [пер. с англ., общ. ред. и вступ. ст. О. С. Виханского]. – М.: Прогресс, 1987. – 384 с.
4. Наукові основи управління інноваційним розвитком у системі педагогічної освіти: Навч. посібник / А. А. Харківська, Л. В. Петриченко, В. М. Малихіна; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової. – Ч. 1. – Харків, 2013. – 316 с.
5. Носкова М. В. Проблема информатизации как предмет обучения руководителей общеобразовательных учебных заведений на курсах повышения квалификации / М. В. Носкова // Дидактика XXI века: инновационные аспекты использования ИКТ в образовании: Материалы международной научно-практической заочной конференции 19 мая 2014 года / [редкол.: О. Ф. Брыскина (отв. ред.), Е. Н. Тараканова, М. А. Воронина]. – Ч. 1. – Самара: ПГСГА, 2014. – С. 157-162.

6. Носкова М. В. Форми і методи формування ІК-компетентності педагогічних працівників у партнерстві з Intel / М. В. Носкова // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2013, № 6. – С. 18-26.
7. Носкова М. В. Формування готовності до використання Інтернет технологій у керівників загальноосвітніх навчальних закладів / М. В. Носкова // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки НАПН України за 2014 рік. – К.: Інститут педагогіки, 2014. – С. 107-109.
8. Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 557, [3] с.

Носкова М.В.

Львовский областной институт последипломного педагогического образования

ФОРМИРОВАНИЕ У РУКОВОДИТЕЛЕЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ГОТОВНОСТИ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ИНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

Исследована проблема подготовки руководителей общеобразовательных учебных заведений к использованию в управленческой деятельности современных Интернет технологий; представлены результаты педагогического эксперимента проведенного на курсах повышения квалификации в институте последипломного педагогического образования по формированию готовности руководителей школ к использованию Интернет технологий в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: Интернет технологии, последипломное образование, руководители общеобразовательных заведений.

Noskova M.V.

Lviv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education

FORMING PREPAREDNESS TO USE INTERNET TECHNOLOGY IN PROFESSIONAL ACTIVITIES IN SCHOOL AUTHORITIES

Summary

The problem of training of school authorities to use modern Internet technologies in the management is investigated. The results of the pedagogical experiment conducted in advanced training at the institute of postgraduate education on the formation of readiness of school authorities to use Internet technologies in professional work are provided.

Keywords: Internet technology, postgraduate education, school authorities.

УДК 371.67

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

Погонець І.В.

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються основні теоретичні підходи до класифікації ілюстративного матеріалу шкільних підручників другої половини ХХ століття. Зокрема, види ілюстрацій залежно від їх зв'язку із текстом; поділ зображень у підручнику за змістом; типи ілюстративного матеріалу у залежності від характеру наочного образу, що лежить в їх основі; за способом відображення дійсності; характером зображення; жанровими ознаками; види ілюстрацій відповідно до їх призначення; техніки виконання.

Ключові слова: книга, оформлення, шкільний підручник, ілюстративний матеріал, класифікації ілюстрацій.

Постановка проблеми. У структурі позатекстових компонентів, покликаних забезпечувати найбільш повне засвоєння покладеної у підручнику інформації, заохочувати учнів до навчання, важливе місце належить ілюстративному матеріалу який, опираючись на художньо-образну основу, володіє значними виховними і навчальними можливостями.

Ілюстраціями у підручнику є різноманітні зображення, що поміщаються у ньому разом із текстом: креслення, схеми, карти, портрети, зображення предметів та явищ природи, сцени, пейзажі, репро-

дукції картин художників та різноманітних документів, а також текстовий супровід, включений безпосередньо в малюнок і підпис до нього. Таким чином термін «ілюстрація» включає в себе зображення, що відрізняються за своїм змістом і формою, зв'язком із текстом, значенням у навчальній книзі тощо.

Очевидно, що ілюстрація в підручнику знаходиться у тісному взаємозв'язку з іншими його елементами і є його невід'ємною частиною. Тому, для забезпечення найоптимальнішого співвідношення ілюстрацій з іншими структурними компонен-